

Waterbewust in Zwolle

Hoe krijgen we inwoners van Nederland weer waterbewust? Gaat de professionele burger het verschil maken? In Zwolle denken ze van wel. Met het initiatief Waterbewust Stadshagen zetten ze de eerste stappen. Inwoners van de Vinex-wijk Stadshagen krijgen straks advies van hun 'professionele' buurman of -vrouw hoe ze de eigen leefomgeving kunnen aanpassen aan de klimaatverandering.

In de delta van de IJssel en de Vecht ligt precies op het laagste punt Stadshagen. Een Vinex-wijk met zo'n 22.000 inwoners. Een wijk waar iedere dag wel een kind geboren wordt. Maar bewoners van Stadshagen staan nauwelijks stil bij het feit dat de wijk onder NAP ligt. Dat de wijk bovendien in een delta ligt die erg kwetsbaar is voor wateroverlast en overstromingen. Met het initiatief Waterambassadeurs Stadshagen proberen Veiligheidsregio IJsselland, Waterschap Drents-Overijsselse Delta, Provincie Overijssel, Gemeente Zwolle en Arcadis het besef van leven met water weer terug te laten stromen in het DNA van de inwoners van Stadshagen.

Overstroomik.nl?

Stadshagen aan de Noordwest kant van Zwolle grenst aan de Mastenbroekerpolder, een model van het Hollandse deltalandschap in het klein, precies in de oksel van de IJssel en het Zwarte Water. Na gevoed te zijn met de Vecht, stromen het Zwarte Water en de IJssel in de randmeren. Daarmee bevindt de wijk zich in het spreekwoordelijke afvoerputje van beide rivieren. De waterhoogtekaart zegt dat er bij een overstroming zo'n 2,5 - 4 meter, water in de wijk kan komen te staan.

Wadend door de steeg

Inwoners hebben daar van tijd tot tijd last van. Zo lezen we in Stadshagen Nieuws in augustus 2015 dat inwoners last hebben van aanhoudende regen. En zien we foto's van inwoners die wadend door hun steeg gaan. In datzelfde jaar gaf de KNMI een waarschuwing af voor slipgevaar als gevolg van stortbuien aan automobilisten op de A28 tussen Zwolle en Hattem. En ook vorig jaar zomer was het een paar keer raak met wateroverlast. Hoe gaan de inwoners van Stadshagen hier eigenlijk mee om? Inwoners verschillen van mening over de oorzaak van wateroverlast. De een wijt het aan de kleilaag onder de wijk, de ander zegt dat het water niet weg kan omdat teveel mensen hun tuin betegelen. In De Stentor van 18 augustus 2015 geven buurtbewoners in elk geval aan wateroverlast na hevige regenval beu te zijn. Maar water- en risicobewustzijn zijn van korte duur. Na een (bijna-)ramp of wateroverlast ebt het zo weer weg. En kennelijk is het vertrouwen in de overheid nergens zo groot als wanneer het om waterbeheer gaat.

Waterbeleving

Het waterschap Drents Overijsselse Delta (voorheen: Groot Salland) deed in april 2015 onderzoek naar de waterbeleving in de wijk en de rol daarin voor het waterschap. Het bleek dat bewoners waarderen dat er water in de wijk is met voldoende ruimte voor vogels en waterdieren. Ergernissen waren er ook, de grootste betrof het drijfvuil in het water, met name op de dagen dat het huisvuil wordt opgehaald. Ook waren er tips en ideeën om de waterbeleving te vergroten en lieten inwoners weten dat ze graag betrokken willen worden bij de besluitvorming daarover. Dat het waterschap het beheer voert over het water in de wijk was bewoners overigens volslagen onbekend.

Uit het buurt-voor-buurtonderzoek van de gemeente Zwolle komt naar voren dat inwoners van Stadshagen zich afvragen waarom er veel dode vis achterblijft in het water vlak na het baggeren. En waarom het stadswater in sommige perioden stinkt. Ze begrijpen niet waarom hun honden niet in de

recreatieplas mag zwemmen. En zo zijn er nog veel meer vragen ten aanzien van water. Het laat in elk geval zien dat het water er voor iedereen is en dat water iedereen aangaat.

Awareness gap

Vijfenvijftig procent van Nederland ligt onder zeeniveau of is kwetsbaar voor overstromingen. Toch zijn Nederlanders zich daar nauwelijks meer bewust van, zegt ook minister Schultz van Hagen. Wij beschouwen het als vanzelfsprekend dat het wel goed zit met onze waterveiligheid. En dat de overheid het regelt. Niet voor niets geeft het OESO Rapport *Water Governance in the Netherlands Fit for the Future?* (2014) als eerste aanbeveling *‘to address the “awareness gap”: Dutch citizens take current levels of water security for granted. As a consequence, they tend to be less involved in water policy debates, to ignore water risks and functions when they develop property, and to be little concerned with water pollution. Their willingness to pay for a service they take for granted may erode in the future.’* Dus hoe krijgen we het water weer terug in ons DNA? Bij mensen (7%) die daadwerkelijk overlast ondervinden of te maken hebben gehad met een calamiteit is er een verhoogd waterbewustzijn. Maar kun je het risicobewustzijn bij burgers in de wijk op peil brengen, zónder dat daarvoor een calamiteit moet plaatsvinden?

Nieuwe Deltawerken

In en rondom Zwolle wordt hard gewerkt om de kans op overstroming en overlast zo klein mogelijk te houden. In het samenwerkingsverband IJssel-Vechtdelta bijvoorbeeld trekken gemeenten, provincie Overijssel, de Veiligheidsregio en waterschappen er hard aan om de leefomgeving water robuust en klimaatbestendig te maken. Er wordt gewerkt aan een mix van maatregelen op verschillende schaalniveaus: van grote internationale rivieren tot regentonnen in de tuin. Van het afkoppelen van hemelwater en bouwen op een hoger peil, tot blauwgroene structuren. Van innovaties als het slim gebruik maken van geluidswallen als waterkering, zoals in Stadshagen gebeurde, tot en met het inzetten van natuurlijke hoogtes in het landschap als extra versterking van de dijken. Het zijn de nieuwe deltawerken en die gaan tot in de haarvaten van de stad. Dit vraagt om een verandering van traditioneel waterbeheer naar ruimtelijke adaptatie. Zonder de inwoners wordt dat echter geen succes. Het overgrote deel van de investeringen in de openbare ruimte gebeurt immers niet door overheden maar door bedrijven en particulieren. Denk aan vastgoedontwikkeling maar ook aan bouwen en verbouwen aan de eigen woningen en bedrijfspanden. Nederland water robuust en klimaatbestendig maken, slaagt pas als iedereen meedoet. Overheden, bewoners, bedrijven en instellingen moeten slim samenwerken om deze lokale maatregelen te realiseren.

Het begint bij besef

Zeker nu het klimaat verandert, wordt het belangrijker dat iedereen beseft dat we met water leven en steeds vaker te maken krijgen met ‘freaky’ weersomstandigheden. Water is van invloed op onze levensomstandigheden, maar wij als samenleving hebben zelf ook een grote invloed op het water. Je bewust zijn van deze wisselwerking, dat is het waterbewustzijn dat we bij jongeren en volwassenen willen ontwikkelen. Want een beter begrip voor het waterbeheer draagt bij aan een duurzamere samenleving. Bij jonge mensen kun je dit stimuleren door hen de betekenis van water te laten ontdekken. Maar hoe maak je van doorsnee burgers, water sensitieve bewoners? Hoe zorg je dat ze meer gaan doen?

Van Nimby naar W(W)imby

Toch dringt het besef dat het klimaat aan het veranderen steeds breder door. Het beheerst steeds meer de media en meer en meer burgers zijn zich bewust dat nieuwe maatregelen genomen moeten

worden om klimaatverandering tegen te gaan en om ermee te kunnen leven. De ervaring leert ook dat opgelegde maatregelen lokaal vaak op weerstand stuiten ('Not in my backyard'). In Stadshagen geldt dat bijvoorbeeld voor het sluiten van de geluidswal met waterkerende functie. De gemeente wil dit graag als recreatief wandelpad uitvoeren maar stuit op bezwaren van inwoners die erop uitkijken. Hoe komen we van Nimby naar Wimby, Welcome in my backyard, of Welcome Water in my backyard?

In Zwolle kwamen zo'n twee jaar geleden een 40-tal partijen samen in een bijeenkomst rond de Klimaat Actieve Stad. Zij zetten daarbij hun handtekening onder de Intentieverklaring Klimaat Actieve Stad IJssel-Vechtdelta en lanceerden een actieprogramma met 30 initiatieven om stad en regio klimaat actiever te maken. Een daarvan kwam van de Veiligheidsregio IJsselland in samenwerking met ontwerp- en consultancyorganisatie Arcadis. Ze noemden het 'Waterbewust Stadshagen'.

'Waterbewust Stadshagen'

Waterbewust Stadshagen is het label voor een serie initiatieven van Veiligheidsregio IJsselland en Arcadis, gesteund door Provincie Overijssel en gemeente Zwolle om de inwoners van Stadshagen actief te betrekken bij waterbeheer. Doel daarvan is het risicobewustzijn en het algemene waterbewustzijn van de inwoners van Stadshagen te vergroten. Hiervoor gaan partners van dit initiatief met de 'inwoners en gebruikers' van Stadshagen in gesprek. Zij willen vraagstukken en maatschappelijke keuzes rond water zichtbaar en bespreekbaar maken en mensen bijvoorbeeld mee laten beslissen bij inrichtingsplannen. Randvoorwaarde is om te zorgen voor een uitstekende samenwerking tussen de KAS-initiatiefnemers onderling. In waterbeheer zijn immers meerdere partijen actief en dat geeft soms tegenstrijdige berichten en maatschappelijke verwarring bij de burger als het gaat om taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Door uitstekend samen te werken willen de initiatiefnemers zorgen voor kruisbestuiving en gerichte communicatie op de juiste momenten richting de juiste doelgroepen. Het KAS-netwerk met de aangesloten partners kan daarbij gebruikt worden als een levend netwerk, overheidsparticipatie in zijn zuiverste vorm!

Waterambassadeurs

Een van de initiatieven is een experiment waarbij professionele burgers uit de wijk worden ingezet als Waterambassadeurs. Een initiatief waarbij zowel bedrijven en organisaties én hun werknemers worden betrokken en geactiveerd. Waterambassadeurs zijn bewoners uit de wijk die in het dagelijks leven werken als ingenieur en consultant op het gebied van water, ruimte en energie. Of het zijn bedrijfs- en beleidsadviseurs in andere relevante vakgebieden. Deze professionele burgers hebben hart voor de wijk en wonen graag in een duurzame leefomgeving. Zij zijn bereid om hun professionele kennis en ervaring hiervoor in te zetten. Zij worden hierbij geholpen door hun werkgevers, die bijvoorbeeld zeggen: Jij mag vijf procent van je werktijd hiervoor gebruiken als je de andere vijf procent er zelf bij legt. Zo is er al gauw 4 weken per jaar beschikbaar die professionele burgers kunnen inzetten voor hun eigen wijk. En waarmee ze bijvoorbeeld hun bureaus kunnen adviseren over hoe de eigen woning, terrein en straat klimaatbestendig in te richten door bijvoorbeeld af te koppelen. Op deze manier gaat het werken als een olievlek. Ze kunnen de school van hun kinderen bijvoorbeeld helpen klimaatbestendig te maken. Professionele burgers zijn bereid hun ervaringen als ambassadeur te delen.

Gestart wordt met een 0-meting naar het huidige risico- en waterbewustzijn van bewoners en gebruikers en een inventarisatie naar in te zetten activiteiten daartoe. Verder volgt het opzetten van een 'waterparticipatiekaart' en het fysiek aanbrengen van het NAP-niveau in de wijk. Het Stadshagenfestival in 2017 wordt benut om de wijk 'breed' te informeren en aan te haken op het initiatief.

Behalve professionals op het gebied van water, ruimte en energie kunnen ook andere burgers op een soortgelijke manier worden aangemoedigd om zich in te zetten om de wijk te beschermen tegen hoog water als dat nodig is. Wat te denken van een grootschalige hoogwateroefening en het oprichten van een hoogwaterbrigade in Stadshagen die net als de Hoogwaterbrigade uit Kampen hoog water kan tegenhouden als de nood aan de man komt.

Het KAS-initiatief is flexibel in te zetten en kent een duidelijk doel. Maatregelen die toch al zijn gepland door gemeente, provincie of het waterschap. Werk met werk maken om verschillende doelen na te streven maar eenduidig zijn in hun belang: een doelmatig waterbeheer in samenwerking met iedereen.

Renate Postma – van de Pol, Senior beleidsadviseur, Gemeente Zwolle

Derjan Welleweerd – Senior projectleider Stedelijk water & Watertechnologie, Arcadis Nederland BV

[kader]Kenmerkend voor Waterbewust Stadshagen

- Mét burgers tot stand laten komen van activiteiten. Voorwaarde = bottom-up.
- Actieve betrokkenheid van derden zoeken, soms omdat een breder draagvlak is vereist voor realisatie en het slagen van het initiatief, in andere gevallen omdat de bewoners van het gebied de doelgroep vormen.
- Het register van communicatiemiddelen opentrekken. De inzet van flyers, openbare aankondigingen, mondelinge reclame, sociale media, lokale pers etc. wordt afgestemd op de plek en gebruikt om potentiële geïnteresseerden te informeren.
- Strategieën inzetten om de gewekte interesse om te zetten in (langdurige) betrokkenheid.
- Informele hands-on aanpak, eenvoudigweg van start gaan.
- Een activiteit tot leven brengen door het te ondernemen waarbij anderen aan kunnen sluiten.
- Fysiek ankerpunt, zichtbaarheid en een 'programma' combineren = een succesvol recept om interactie op gang te brengen.
- Binding door gezamenlijk te werken aan het vervolg: concrete dingen ter plekke maken en kleine evenementen organiseren.
- Openheid is cruciaal, ideeën die worden aangedragen door de deelnemers serieus nemen en uittesten.
- Initiatief ontwikkelen niet als blauwdruk, maar in een gezamenlijke proces, dat en de inbreng van betrokkenen zijn sturend voor het resultaat.
- Deelnemers motiveren door wederkerigheid: zij investeren hun tijd en vaardigheden en verkrijgen als tegenprestatie een stem in het geheel en zeggenschap over hun directe leefomgeving.
- De aanpak is informeel en sterk gericht op het opbouwen van relaties.